

1 ומנין לעשות (אלה שאין עמה שבועה כאלה שיש עמה שבועה)
 2 ושבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה – מנין שבועת
 3 העדות היא אף כשהשביע בלא אלה, תלמוד לומר (ויקרא ה א)
 4 וישמעך קול אלה, ואם אין השבועה אלא כשהיא עם אלה, היה
 5 לכתוב לומר וישמעך אלה, והיינו יודעים שהשבועה היא עם אלה,
 6 והאריך הכתוב לומר וישמעך קול אלה כדי לדרוש מיתור תיבת
 7 'קול' שבועת העדות היא באחת משתי הקולות, בין שבועה עם
 8 אלה ובין שבועה לברדה.
 9 אמר רבי אבהו, מנין לאלה הכתובה בתורה שבועת העדות שהיא
 10 שבועה, שנאמר (יחזקאל יז יג) ויבא אתו באלה וגו' – נבוכדנצר הביא
 11 את צדקיהו באלה שלא ימרו בו, וכתוב על צדקיהו (יה"כ לו יג) ויגם
 12 במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים, ומכאן שהאלה
 13 האמורה בספר יחזקאל היא שבועה.
 14 הגמרא מביאה ברייתא המבארת מה היא משמעות לשון 'ארור':
 15 תנא, 'ארור', יש בו לשון נידוי אם אמר לו חכם 'ארור' לשם נידוי,
 16 צריך לפרוש ממנו. ויש בו לשון קללה – אם קלל אדם את חבירו
 17 ואמר ארור הוא לה, קללה היא וחייב המקלל. ויש בו לשון שבועה
 18 – אם אמר אדם לחבירו ארור אתה אם תעשה דבר פלוני, וכיון
 19 השביעו, וקבלו אותו אדם, הרי הוא מושבע.
 20 לגמרא מוכיחה מהפוסקים את כל אחד מהלשונות האמורים
 21 בברייתא: ארור בו לשון נידוי, דכתוב בשרית דבורה (שופטים כב)
 22 'ארור מרוז אמר מלאך ה' ארור יושביה, כי לא באו לעזרת
 23 ה' לעזרת ה' בגבורים' – מנודה מרוז אמר ברק שליח ה', ומנודים
 24 היושבים בארבע אמותיו, כי לא באו לעזרת ישראל במלחמתם עם
 25 הכנענים. ואמר עזרא, בארבע מאה שיפורי שמתיה פרק למרוז –
 26 בארבע מאות שופרות נידה ברק את מרוז, ומביאורו של עזרא
 27 בפסוק זה מוכח שארור הוא לשון נידוי.
 28 ארור בו לשון קללה, דכתוב (דברים כז יג) ואלה יעמדו על הקללה/
 29 וכתוב (שם כז טו) 'ארור האיש אשר יעשה פסל וגו', וי"ב ארורים
 30 נאמרו שם, וארורים אלו הם הקללה שאמר בתחילה, הרי שארור
 31 הוא לשון קללה.
 32 ארור בו לשון שבועה, דכתוב אחר כיבוש יריחו (יהושע ו כו) וישבע
 33 יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש לפני ה' וגו' אשר יקום ויבנה
 34 את העיר הזאת את יריחו. פתח הכתוב לומר שיהושע השביע את
 35 ישראל, אך דברי יהושע היו 'ארור האיש', ומכאן שארור הוא לשון
 36 שבועה.
 37 דוחה הגמרא: ודלמא תרתי עבדי להו – ושמא יהושע עשה להם את
 38 שניהם, אשבעניהו ולוימיניהו – גם השביעם וגם קללם אם יבנו את
 39 יריחו, ומנין שארור הנאמר שם הוא לשון שבועה ואולי הוא לשון
 40 קללה.
 41 מתרצה הגמרא: אכן מקללת יהושע אין ללמוד שארור הוא שבועה,
 42 אלא מקבא – ומכאן, שנאמר במלחמת שאול בפלשתים (שמואל א' ד'
 43 כד) 'איש ישראל נשש ביום ההוא, ויזאל – [לשון אלה] שאול את
 44 העם לאמר ארור האיש אשר יאכל וגו', וכתוב אחרי כן (שם ד כז)
 45 ויהונתן לא שמע בהשביע אביו את העם, והיכן השביע אביו את
 46 העם שלא לאכול, אלא ודאי מה שאמר 'ארור האיש אשר יאכל'
 47 היא השבועה שהשביעם, ומכאן שארור הוא לשון שבועה.
 48 דוחה הגמרא: ודלמא קבא נמי תרתי עבדי להו – ושמא גם במעשה
 49 זה שאול עשה להם את שניהם, אשבעניהו ולוימיניהו – גם השביעם
 50 וגם אררם, ו'ארור' שבפסוק אינו לשון שבועה.
 51 מתרצה הגמרא: מו פתיב וארור – בואי, שמשמעו שמי שיאכל
 52 יהיה גם ארור בנוסף על השבועה, והרי לא כתוב אלא ארור בלא
 53 ואי, ומכאן שאותו ארור הוא ההשבעה שהשליעם.
 54 מסיימת הגמרא: השתא דאתית להיכי – כעת שאתה אומר שמכך
 55 שכתוב ארור בלא ואי זו הוכחה שלא היתה שבועה נוספת שלא
 56 התפרשה בכתובים, התם נמי, בקללת יהושע את מי שיבנה את
 57 יריחו, לא פתיב 'וארור' בואי, אלא 'ארור' בלבד, הרי שלא היתה
 58 שם שבועה נוספת על מה שאררם, ואם כן גם מהכתוב ביהושע מוכח
 59 שארור הוא לשון שבועה.

60 רבי יוסי בר חנינא מבאר מה היא משמעות אמירת אמר רבי
 61 יוסי פרבי חנינא, אמר, בו לשון שבועה – העונה אמר אחר
 62 שהשביעוהו כאילו נשבע בפיו. בו קבלת דברים – אם התנה עם
 63 חבירו שיעשה עבורו איזה דבר, ואמר אמר, מחוייב לקיים את התנאי.
 64 בו האמת דברים – אמר הוא לשון אמת, ואם שמע תפילה או תחינה
 65 ראוי לענות אחריה אמר, וכלומר, יהי רצון שיהיה האמת כן ויתקיים
 66 הדבר.
 67 הגמרא מביאה ראיות מן הכתובים לדברי רבי יוסי רבי חנינא: אמר
 68 בו שבועה, דכתוב בפרשת סוטה אחר שהכהו משביע את האשה
 69 שלא נטמאת (במדבר ה כב), ואמרה האשה אמר אמר, ואם אין בעניית
 70 האשה 'אמר' לשון שבועה, הרי אינה מושבעת כלל, ולא יבדקו אותה
 71 המים המאררים.
 72 אמר בו קבלת דברים, דכתוב בהשבעת ישראל אחר שעברו את
 73 הירדן והושמעו להם ברכות וקללות (דברים כו כט) 'ארור אשר לא יקים
 74 את דברי התורה הזאת לעשות אותם ואמר כל העם אמר,
 75 ובעניינם אמר קבלו עליהם כל ישראל את הקללות למי שלא יקיים
 76 את התורה. ומכאן שהעונה אמר אחר דברי חבירו הרי הוא מקבל את
 77 דבריו.
 78 אמר בו האמת דברים, דכתוב כשהתנבא חנינה על חזרת כלי
 79 המקדש ואת גלות יבניה מבבל (ירמיה כח א) ויאמר ירמיה [הנביא]
 80 (אל חניניהו) אמר בן יעשה ה', יקם ה' את דבריך. ומכאן שכאשר
 81 עונה אדם אמר על דברי חבירו משמעו שאומר כן יהיה כדבריו.
 82 הגמרא מביאה לשונות נוספים שמשמעותם שבועה: אמר רבי
 83 אלעזר, המחזק את דבריו בלשון לאו הרי הוא כשבועה, וכן המחזק
 84 את דבריו בלשון הן הוא כשבועה.
 85 מקשה הגמרא: בשלמא לאו הוא לשון שבועה, דכתוב בברית
 86 שכרת ה' עם נח אחר המבול (בראשית ט טו) ואלה יהיה עוד המים
 87 למבול, וכתוב (ישעיה נג ד) בי מי נח זאת לי אשר נשבעתי – הנביא
 88 אומר שה' נשבע שלא יהיה עוד מבול, והיכן נאמר בתורה שנשבע,
 89 ודאי הוא מה שאמר רש"י: 'לא' יהיה עוד המים למבול' הוא השבועה,
 90 ומכאן ש'ולא' הוא לשון שבועה. אלא מה שאמר רבי אלעזר 'הן'
 91 לשון שבועה, מנא לן – מנין לנו שכן הוא.
 92 מתרצה הגמרא: סברא הוא, מדלאו שבועה, הן נמי שבועה – מכך
 93 שמצינו בתורה שהמחזק את דבריו בלשון 'לאו' הוא לשון שבועה,
 94 מסתבר שכן גם המחזק את דבריו בלשון 'הן' הוא גם לשון שבועה.
 95 רבא מבאר את דברי רבי אלעזר: אמר רבא, מה שאמר רבי אלעזר
 96 האומר לאו או הן הוא לשון שבועה, והוא דאמר לאו לאו תרי
 97 זימני – שני פעמים והוא דאמר הן הן תרי זימני, דכתוב (בראשית ט
 98 יא) ואלא יפרת כל בשר עוד ממי המבול, ואחר זה כתוב (שם ט טו)
 99 ואלא יהיה עוד המים למבול, ועל זה אמר הקדוש ברוך הוא (ישעיה
 100 נט ד) אשר נשבעתי מעבר מי נח עוד על הארץ, מבאר שהשבועה
 101 היא מחמת שנאמר שתי פעמים לא. ומדלאו תרי זימני – ומכך
 102 שהאומר 'לאו' הוא לשון שבועה רק אמרו פעמיים, הן נמי תרי
 103 זימני – כשאמר הן הוא לשון שבועה רק כשאמר פעמיים.
 104 שנינו במשנה: המקלל פבוין – [באחד מהשמות או הכינויים] חייב,
 105 דברי רבי מאיר. וחקמים פומרין. הגמרא מביאה ברייתא המבארת
 106 את מחלוקת חכמים ורבי מאיר: תנו רבנן, נאמר בתורה בפרשת
 107 המקלל (ויקרא כד טו) 'איש [איש] כי יקלל אלהיו ונשא חטאו',
 108 שואלת הברייתא: מה תלמוד לומר, והלא כבר נאמר בפסוק שאחר
 109 כן (שם כד טז) ונגב שם ה' מות יומת, היה יכול הכתוב לקצר ולומר,
 110 'איש איש כי יקוב שם ונשא חטאו ויומת'. משיבה הברייתא: אם היה
 111 הכתוב אומר כן, יבול היית לפרש, שלא יהא המקלל את ה' חייב
 112 אלא על קללה שגב בה המקלל את השם המיוחד – שם הוי"ה –
 113 בקלל, שהרי נאמר ונגב שם ה', מנין לרבות את המקלל בשאר
 114 הפנינים, תלמוד לומר 'איש איש כי יקלל אלהיו' וגו', ובפסוק זה
 115 נאמר קללה על שם אלהים ולא על שם המיוחד, משמע שמכל
 116 מקום – בכל אופן שיקלל ואף בשאר הכינויים חייב מיתה, דברי רבי
 117 מאיר. וחקמים חולקים ואומרים, על שם המיוחד – שם הוי"ה –
 118 חייבה התורה את המקלל במיתה, ועל הפנינים אינו במיתה, אלא

המשך ביאור למס' שבועות ליום שני עמ' א

אלא גם במקראות רשאי אדם לשנות הלשון לכינוי כשהוא לשון גנאי.
 שנינו במשנה: אל יבדו ויבדקו ויטיבו לה, רבי מאיר מחייב והכמרים פוטרין.
 טעמו של רבי מאיר שמחייב, לפי שמכלל לאו אתה שומע הן, כלומר, כשאמר אדם לחבירו אל יבדו' אם תעיד עבורי, משמע מדבריו שאם לא תעיד עבורי יבדו' והרי הוא בכלל 'ושמעה קול אלה' (ויקרא ה א) שנאמר בשבועת העדות, וחייב העד בשבועת העדות.
 מקשה הגמרא: והא לית ליה לרבי מאיר מפלל לאו אתה שומע הן - והרי מצאנו לגבי דיני תנאי שרבי מאיר סובר שאם אמר אדם על אופן מסוים שיהיה בו כך וכך, אין מחשיבים את דבריו כאילו אמר שבאופן ההפוך יהיה הדבר להפך, ואם כן מדוע רבי מאיר מחייב, והרי כשאמר לא יבדו' אם תעיד עבורי, לא משמע מדבריו שיבדו' אם לא תעיד עבורי, ואין כאן קללה.
 מתרצת הגמרא: איפוך - תהפוך את לשון המשנה ותגרוס, רבי מאיר פוטר וחכמים מחייבים.
 כי אהא - (כשבא) רבי יצחק, תנאן בדרתנן - הביא בידו ברייתא שנאמר בה כפי הגירסא במשנתנו, רבי מאיר מחייב וחכמים פוטרין.
 אמר רב יוסף, השתא דאנן תנן הכי - כעת, שאנו שונים במשנה רבי מאיר מחייב, וכי אהא רבי יצחק תני הכי - וגם כשבא רבי יצחק לפנינו היה שונה כך את הברייתא שבידו, שפיע מינה דיקא תנן - מוכח מכך שבדווקא שנתה המשנה רבי מאיר מחייב, ואין להפוך את הגירסא. אלא קשיא - ואלא קשה מה שהקשינו שהרי רבי מאיר אינו סובר מכלל לאו אתה שומע הן, ומדוע הוא מחייב. מתרצת הגמרא: כי לית ליה לרבי מאיר מכלל לאו אתה שומע הן, זהו רק בממונת, אבל פאיפורא אית ליה מכלל לאו אתה שומע הן, ושבועת העדות הוא דבר איטור ולכן רבי מאיר מחייב.
 מקשה הגמרא: הרי סופה, דאיפורא הוא - הרי דין הסוטה הוא מדיני האיסורים, ואמר רבי תנחום בר חנינאי, 'הנקי' בתיב - הגמרא במסכת קדושין (בבבא ה טו) מקשה על רבי מאיר, כתבה התורה בפרשת סוטה (במדבר ה טו) 'והשפייע אתה הכהן וקמר אל האשה אם לא שכת איש אתך ואם לא שטית טמאה תחת אישך הנקי ממי המרים המקררים האלה'. נאמר בפסוק הברכה לאשה שלא סתתה - והנקי ממי המרים המאררים, אבל אין כתוב את הקללה לאשה שסתתה, אלא מכלל הברכה שנאמרה לאשה שלא סתתה אתה למד שהאשה שסתתה לא נתקה מן המים המאררים. והקשתה הגמרא שם, הרי לרבי מאיר אין שאומרים מכלל לאו אתה שומע הן. ותירץ רבי תנחום בר חנינאי שם, שבפסוק נאמר 'הנקי' בלא יו"ד, ויש לדרשו הנקי אם שטית, ואם כן זו קללה האמורה בפירוש לאשה שסתתה. ומקשה הגמרא כאן: מדברי רבי תנחום בדעת רבי מאיר מבואר, שפיעא - הטעם שלמדנו מן הפסוק עונש האשה שסתתה, רק משום דבתיב 'הנקי' בלא יו"ד, הא לאו הכי - אבל בלא זה, מפלל לאו אתה שומע הן לא אמרינן, והרי הגמרא אמרה שגם רבי מאיר מודה לגבי איסורים שאומרים בהם מכלל לאו אתה שומע הן.

הוא רק נכלל באותה שהזכירה התורה (שמות כב כז) 'אלהים לא תקלל'.
 שנינו במשנה: והמקלל אביו ואמו וכו', בכולן - בכל השמות והכינויים חייב, דברי רבי מאיר, וחכמים פוטרין. מבררת הגמרא: מאן חקמיה - מי הם החכמים שפוטרין.
 משיבה הגמרא: רבי מנחם בר יוסי, דתניא, רבי מנחם בר יוסי אומר, הכתוב אומר בפרשת המקלל (ויקרא כד טו) 'בנקבו שם יומת', מה תלמוד לומר - מדוע חזר הכתוב ואמר בנקבו 'שם' יומת, והרי מיותר הוא, שכבר אמר בתחילה 'ונקב שם ה' מות יומת', אלא לימד הכתוב על המקלל אביו ואמו שאינו חייב עד שקללם בשם המיוחד. וזו אם כן דעת חכמים שהמקלל אביו ואמו בשאר הכינויים ולא בשם הו"ה פטור.
 שנינו במשנה: והמקלל עצמו וחקירו כו' בכולן - בכל השמות והכינויים עובר בלא תעשה.
 אמר רבי נאח, ודין זה, שהמקלל עצמו או חבירו חייב בכינוי, דברי הכל הוא, ואף חכמים שחייבו במקלל את ה' ומקלל אביו רק בשם המיוחד, בזה הם מודים שחייב אף בכינוי.
 הגמרא מבררת מניין למדים שהמקלל עצמו חייב. משיבה הגמרא: משום דבתיב באזהרת שמירת הנפש (דברים ד ט) 'רק השמר לה' ושומר נפשו מאד', והמקלל את עצמו גורם רעה לנפשו ואינו שומרה. ולשון הפסוק משמעותה לאו, בדרבי אבין שאמר בשם רבי אילעא, דאמר, כל מקום שנאמר בתורה 'השמר' פון' ואל' אינו אלא לא תעשה. ומניין שהמקלל חבירו חייב, דבתיב (ויקרא יט יד) 'לא תקלל חרש', והגמרא בסנהדרין (סו) דורשת מכתוב זה שאף כל מי שהוא בעמך לא תקללו.
 שנינו במשנה: ויבדו' ואלהים וכן (יבכה) [יבכום] אלהים זו היא אלה הבתובה בתורה.
 יתיב - (ישב) רב פהא קמיה - (לפני) דרב יהודה, ויתיב וקאמר הא מתניתין בדרתנן - ישב ושנה את משנתנו כמו שהיא כתובה, יבדו' אלהים וכן יבכום אלהים וכו'. אמר ליה רב יהודה לרב כהנא, בנה - אמור דברי המשנה בכינוי. כלומר, אל תשנה בפני את המשנה בלשון שהיא כתובה ותאמר לי יבדו, שהרי אתה מקללני, אלא הפוך את הלשון כנגד אחרים, ואמור יבדו' ה' או יבכום.
 מעשה נוסף כגון זה היה: ויתיב ההוא בדרתנן - ישב אחד מן החכמים קמיה דרב פהא, ויתיב וקאמר - וישב והיה דורש את הכתוב (תהלים נב ז) 'גם אל יתבדל לנצח ויתד ויפחד מאהל ושרשף מארץ חיים סלה', אמר ליה רב כהנא לאותו חכם, בנה - תקרא את הכתוב בכינוי, כלומר, אל תקראוהו בכתבו 'יתבדו' וגו' שהרי אתה מקללני, אלא אמור יתבדו וגו'.
 שאלת הגמרא: תרתי למה לי - מדוע הגמרא הוצרכה להביא שתי דוגמאות, ולא די בדוגמא אחת. משיבה הגמרא: אם היו מביאים רק את המעשה הראשון, מהו דתימא - שמא תאמר, הני מילי מתניתין - דברים אלו רק במשניות, שבהם רשאי אדם לשנות הלשון לכינוי, אבל בקראי אימא לא מבינינן - אבל במקראות, שמא נאמר שאין אדם רשאי לשנות ולקראו בכינוי, קא משמע לן שאין הדבר כן.

המשך ביאור למס' שבועות ליום שבת קודש עמ' ב

שטעה וסבר שפרע בפניהם אף שבאמת לא פרע בפניהם אלא בפני אחרים או בינו לבינו, ואינו מוחזק בכך לכפרן, ונאמן בטענתו שהחוב פרוע.
 והוא דאמר ליה לחכמיה - מעשה באדם שאמר לחבירו, הב לי שית מאה זוני דמפיקנא קב - תן לי שש מאות זון שאני נושה בך, אמר ליה הלוא, וכי לא פיעתיך מאה קב - מאה קבים

שפרע בפני עדים אלו, ולכן אינו נאמן על הפרעון כלל, ואפילו בשבועה. אמר ליה רבא, כל מילתא דלא רמיא עליה דאינש - כל דבר שאינו מוטל על האדם לזכרו, לאו אדעתיה - אינו נותן את דעתו על כך, וכיון שהלוא היה נאמן לטעון שפרע אף שלא בפני עדים, שהרי המלוה לא התנה עמו שיפרענו בפני עדים, אם כן לא היה מוטל על הלוא לזכור אם באמת פרע בפני עדים אלו, ויתכן

56 שממון חבירו בידו, והתכוין לכפור בו. וְאֵינִי חַיִּיב קָרְבָן עַל שְׁגָגָתָהּ
57 גְּרִידָתָהּ – על שגגת השבועה ללא זדון הפקדון, כלומר ששגג גם
58 בכפירתו, ששכח שממון חבירו מצוי בידו וסבור היה ששבועתו אמת,
59 לפי שאנוס הוא. מבארת המשנה: וְיָמָה חַיִּיב עַל זְדוּנָהּ – במה
60 מתחייב הנשבע לשקר על כפירת הפקדון, קָרְבָן אֲשֶׁם שִׁקְוִי בְּכִסְפָּה
61 שְׁקָלִים – בשני סלעים.
62 מבארת המשנה: שְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן בַּיָּד, אָמַר לוֹ הַמְּפָקֵד תָּן לִי
63 פְּקָדוֹנִי שֵׁשׁ לֵי בְּיָדְךָ, והשיבו שְׁבוּעָה שְׂאֵין לְךָ בְּיָדִי כְּלוּם, או
64 שְׂאֵמַר לוֹ הַנֹּתֵב אֵין לְךָ בְּיָדִי, ללא לשון שבועה, וחזר התובע ואמר
65 מִשְׁבְּעֶיךָ אֲנִי שאין בידך משלי כולם, וְאָמַר הַנֹּתֵב 'אֵמִן' שזו לשון
66 קבלת שבועה, הָרִי זֶה חַיִּיב אֲשֶׁם.
67 המשנה מבארת שהנפקד יכול להתחייב בכמה קרבנות על פקדון
68 אחד: הַשְּׁבִיעַ עָלָיו הַתּוֹבֵעַ הַמֵּשׁ פְּעֻמִּים שאין הפקדון בידו, בִּין אם
69 השיבוע בפְּנֵי בֵּית דִּין וּבִין שְׁלָא בְּפַנֵּי בֵּית דִּין, ובכל אחת
70 מהפעמים כָּפַר ונשבע לשקר, חַיִּיב אֲשֶׁם עַל כָּל אַחַת וְאַחַת
71 מהשבועות. מבארת המשנה: אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מָה פְּעַם חַיִּיב עַל
72 כל אחת מהשבועות, מִשְׁנֵי שָׁהִיד יָכוֹל לְחַזֵּר וּלְהוֹדוֹת לְאַחַר כֹּל
73 פעם שנשבע לשקר, ואילו הודה היה חייב לשלם, נמצא שבכל
74 שבועה הוא כופר ממון, ולכן הוא חייב על כל אחת מהשבועות.
75 המשנה מבארת את דיני הנשבע על תביעות של כמה בני אדם: הֵיךְ
76 הַמֵּשִׁבַּע בְּנֵי אָדָם תּוֹכְעִים אוֹתוֹ, אָמְרוּ לוֹ 'תָּן לָנוּ פְּקָדוֹן שֵׁשׁ לָנוּ
77 בְּיָדְךָ, והשיבם הנפקד 'שְׁבוּעָה שְׂאֵין לְכֶם בְּיָדִי פְּקָדוֹן, אַף
78 שבשבועה זו כפר בחמשה פקדונות אֵינוֹ חַיִּיב אֶלְמָ אַחַת, כיון שכלל
79 את כל הפקדונות בשבועה אחת. אַךְ אם השיב להם 'שְׁבוּעָה שְׂאֵין
80 לְךָ בְּיָדִי, וְלֹא לְךָ, וְלֹא לְךָ, חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת מהשבועות,
81 כיון שנחשב שנשבע לכל אחד מהתובעים בפני עצמו. רַבִּי אֶלְעָזָר
82 חוּלַק וְאֹמְרֵי, הזכרת לשון שבועה בתחילת דבריו מחייבת רק אחת,
83 ואינו מתחייב בכמה קרבנות עַד שְׂיֵאמַר לִשׁוֹן שְׁבוּעָה בְּאַחְרוֹנָה –
84 בסוף דבריו, והיינו שיאמר 'אין לך בידי, ולא לך, ולא לך, בשבועה,
85 שבאופן זה חלה השבועה על כל אחת מהתביעות, ומתחייב על כל
86 אחת ואחת. רַבִּי שְׁמַעוֹן חוּלַק עַל שְׁנֵיהֶם וְאֹמְרֵי, אינו חייב קרבן על
87 כל שבועה עַד שְׂיֵאמַר לִשׁוֹן שְׁבוּעָה לְכָל אַחַד וְאַחַד מהם, והיינו
88 'שבועה שאין לך בידי, ושבועה שאין לך בידי וכו'.
89 המשנה מבארת את הדין כשכפר ונשבע על כמה תביעות של אדם
90 אחד: טַעַמָּה הַתּוֹבֵעַ, תָּן לִי פְּקָדוֹן הַשְּׁפַקְדָתִי בִּידְךָ, וְתִשְׁוֶמַת יָד –
91 הלוואה שהלויתי לך, וְגִזֵּל שְׁגוֹלַת מַמְנִי, וְאֶבְיָדָה שֶׁאַבְדָה מִמְנִי
92 ונמצאתה, שֵׁשׁ לֵי אֵת כֹּל אֵלוֹ בְּיָדְךָ, והשיבו הנתבע שְׁבוּעָה שְׂאֵין
93 לְךָ בְּיָדִי דָבָר מִכֹּל תְּבִיעוֹתֶיךָ, אַף ששבועתו כללה ארבע כפירות,
94 אֵינוֹ חַיִּיב אֶלְמָ אַחַת. אַךְ אם פירט הנתבע בשבועתו את כל
95 התביעות ואמר שְׁבוּעָה שְׂאֵין לְךָ בְּיָדִי פְּקָדוֹן, וְתִשְׁוֶמַת יָד, וְגִזֵּל
96 וְאֶבְיָדָה, הרי הוא חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת מכפירותיו, כיון
97 שהשבועה חלה על כל כפירה על הכפירה, וכאילו נשבע ארבע שבועות.
98 המשנה מבארת את דינו של הנשבע לאדם אחד על פקדון שכולל
99 כמה מינים: טַעַמָּה הַתּוֹבֵעַ, תָּן לִי חֲטָיִן וְשִׁעוּרֵין וְכּוֹסְמִין שֵׁשׁ לֵי
100 בְּיָדְךָ, והנתבע השיבו שְׁבוּעָה שְׂאֵין לְךָ בְּיָדִי כְּלוּם, אַף שכפר
101 בשלשה מינים, אֵינוֹ חַיִּיב אֶלְמָ אַחַת. אבל אם אמר לו 'שְׁבוּעָה שְׂאֵין
102 לְךָ בְּיָדִי חֲטָיִן וְשִׁעוּרֵין וְכּוֹסְמִין' חַיִּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת מן
103 הכפירות, כיון שפירט בשבועתו את כל המינים, והרי זה כאילו נשבע
104 שלש שבועות על שלשת המינים שתבעו.
105 רַבִּי מֵאִיר אֹמְרֵי, אֶפְיֻלוֹ אם נקט התובע לשון יחיד וְאָמַר 'תן לי חֲטָיִן
106 וְשִׁעוּרָה וְכּוֹסְמַת שֵׁשׁ לֵי בִידְךָ, הרי זה כאילו תבעו חיטים ושעורים
107 רבים, ואם כפר הלה ונשבע לשקר, חַיִּיב קָרְבָן עַל כָּל אַחַת וְאַחַת
108 מכפירותיו.
109 שבועת הפקדון נוהגת רק כשכפר בממון שאילו היה מודה בו היה
110 חייב לשלם, אבל הכופר בתביעת חבירו המחייבתו תשלומי קנס, כיון
111 שאף אם היה מודה בחיובו לא היה צריך לשלם, שהרי המודה בקנס
112 פטור, אם כן בשעת הכפירה אין כאן כלל חיוב ממון, ולפיכך אף אם
113 נשבע לשקר אינו חייב קרבן שבועת הפקדון. המשנה דנה באדם
114 הכופר בתביעה שיש בה גם חיוב ממון וגם חיוב קנס.

1 מתרצת הגמרא: אֶלְמָ אִיפּוּף, אֶפְיֻלוֹ בְּאִיסוּרָא לִית לִיה – אלא ודאי
2 הוא שצריך לגרוס את דברי המשנה להיפך, ולומר שרבי מאיר פוטר,
3 ואפילו בדיני איסור אין הוא סובר מכלל לאו אתה שומע הן.
4 רבינא מקשה: מִתְקַיָּה לִיה רְבִינָא, וּבְאִיסוּרָא לִית לִיה – האם
5 באיסורים רבי מאיר סובר שלא אומרים מכלל לאו אתה שומע הן,
6 אֶלְמָ מְעַתָּה מה שאמרו כהנים שעבדו בבית המקדש שְׁתוּי יוֹן
7 וּפְרוּעֵי רֹאשׁ דְּכַמִּיתָה – שעונשם במיתה, הַבִּי נָפְי דְלִית לִיה לְרַבִּי
8 מֵאִיר – האם רבי מאיר אינו סובר כן, (והתנן) [וְהִתְנִיאוּ], אֵלוֹ
9 עֵבִירוֹת שְׁעוֹנְשָׁם בְּמִיתָה, שְׁתוּי יוֹן וּפְרוּעֵי רֹאשׁ, ולמדו דין זה
10 במכלל לאו אתה שומע הן, שכתוב בתורה (ויקרא י ט) 'וְיָן וְשָׁכַר אֶל
11 תִּשְׁתָּ אֶתְהּ וּבְגִידֶיךָ בְּבָאֲכֶם אֶל אֱהָל מוֹעֵד וְלֹא תִמְתּוּ', משמע אם
12 תשתו תמותו, והרי לא מצינו אף אחד שנחלק על דין זה ומשמע
13 שאף רבי מאיר מודה בזה, ומנין אם כן לרבי מאיר שהם חייבים והרי
14 אינו סובר מכלל לאו אתה שומע הן.
15 מתרצת הגמרא: אֶלְמָ לְעוֹלָם תִּיפּוּף – יש להפוך את גירסת המשנה
16 ולגרוס רבי מאיר פוטר, אַךְ אין לומר שגם באיסורים אינו סובר
17 מכלל לאו אתה שומע הן, אלא בִּי לִית לִיה לְרַבִּי מאיר מכלל לאו
18 אתה שומע הן, זה הוא רק בְּמִמוּנָא, אבל בְּאִיסוּרָא אִית לִיה, ולכן
19 אף רבי מאיר מחייב כהנים שתויי יין ופרועי ראש במיתה. אלא שלפי
20 זה החרת הקושיא שהקשה הגמרא לעיל (ע"כ), מדוע בסוטה שהיא
21 איסור הוצרך רבי מאיר לתלמוד את עונשה בפירוש מן ה"בבלי" ו
22 ולא לומד במכלל לאו אתה שומע הן. על כך מתרצת הגמרא: וְשֵׁאִי
23 סוּמָה – ושונה הדבר לגבי סוטה, הֵיאִיסוּרָא דְאִית בֵּיהּ מִמוּנָא הוּא
24 – סוטה הוא דין שיש בו גם הלכות הנוגעות לאיסור וגם לממון
25 והוא כתובת האשה, שאם יתרבר שהאשה אכן סטתה הבעל פטור
26 מדמי כתובתה, ובדין הנוגע גם לדיני ממונות רבי מאיר סובר שאין
27 אומרים מכלל לאו אתה שומע הן. ואף במשנתנו לגבי שבועת
28 העדות פוטר רבי מאיר מטעם זה, משום שחיוב שבועת העדות בא
29 על ידי שהעדים כופרים על עדות ממון, והרי זה איסור שיש בו ממון.

הדרן עלך שבועת העדות

פרק חמישי - שבועת הפקדון

31 פרק 'שבועת הפקדון' עוסק באדם הכופר בממון שיש לחבירו בידו,
32 ונשבע לשקר על כפירתו, ואחר כך הודה שנשבע לשקר, ודינו הוא
33 שחייב להשיב לבעל הממון את הקרן בתוספת חומש, וכן מביא איל
34 לאשם, כאמור בתורה (ויקרא ה כא-כג).

משנה

37 המשנה מבארת תחילה במי נוהג דין שבועת הפקדון: שְׁבוּעַת
38 הַפְּקָדוֹן – חיוב הבאת אשם המוטל על הכופר בפקדון ונשבע לשקר,
39 נוֹהֶגֶת בְּאֶנְשִׁים וּבְנָשִׁים, בְּרַחֲזוּקִים וּבְקִרְזוּבִים – בין אם המפקד
40 והנפקד קרובים זה לזה, ובין שאינם קרובים, בְּכַשְׂרִים וּבְפֶסְוִלִים –
41 בין אם הנפקד הוא אדם כשר הנאמן בשבועתו ובין אם הוא חשוד
42 על השבועה.
43 המשנה מביאה מחלוקת באופן החיוב: שבועת הפקדון נוהגת בין אם
44 נשבע לשקר בְּפַנֵּי בֵּית דִּין, ובין אם נשבע שְׁלָא בְּפַנֵּי בֵּית דִּין, והיינו
45 כשנשבע מִפִּי עַצְמוֹ – שהוציא שבועה בפיו, שאמר (ויקרא ה כב)
46 'וְנִשְׁבַע עַל שְׁקֶר', ומשמע שבכל שבועת שקר הוא מתחייב, ואף אם
47 ישבע חוץ לבית דין. וְאֵילוֹ באופן שהושבע מִפִּי אַחֲרִים, שאמר לו
48 התובע 'משביעני עליך שתחזיר לי פקדוני', והשיבו הנפקד 'אין לך
49 פקדון בידי', אֵינוֹ חַיִּיב עַד שִׁיכַפְרָנוּ בְּבֵית דִּין דּוּוּקָא, דְּבַרִּי רַבִּי
50 מֵאִיר. וְחַכְמִים חוֹלְקִים וְאֹמְרִים, בִּין אם נשבע מִפִּי עַצְמוֹ, וּבִין אם
51 הושבע מִפִּי אַחֲרִים, בִּין שְׁכַפֵּר בּוֹ הַנִּפְקֵד, אַף שלא בפני בית דין,
52 חַיִּיב אֲשֶׁם.
53 דִּין נוסף: וְהַכּוֹפֵר בְּפַקְדוֹן חַיִּיב אֲשֶׁם עַל זְדוּן הַשְּׁבוּעָה וְעַל שְׁגָגָתָהּ –
54 בין אם ידע שיתחייב קרבן על שבועת שקר זו ובין אם שגג ולא ידע
55 זאת, עִם זְדוּן הַפְּקָדוֹן – ובלבד שיהיה מזיד בכפירת הפקדון, שידע

29 כא לב, והוא אומר לא המית שורי את עבדך, אמר לו התובע
 30 משביעך אני, ואמר הנתבע אמן, ולאחר מכן התברר שהמית שורו
 31 את העבד, פטור מחיובי שבועת הפקדון, מאחר וכפירתו היתה בחיוב
 32 קנס.
 33 אומר לו התובע, הכלתה בי ועשית בי חפורה וחיוב אתה לשלם לי
 34 חמשה דברים, נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת, והוא אומר לא הכלתה
 35 ולא עשית בי חפורה, אמר לו התובע משביעך אני, ואמר הנתבע
 36 אמן, ולאחר מכן התברר שנסבע לשקר, חייב אשם, כיון שכפר
 37 בתביעת ממון.
 38 אומר לו עבדו הכנעני לרבו, הפלת את שיני, וסימית ו-או סימית
 39 את עיני, והריני יוצא לחירות, והוא - רבו אומר, לא הפלת את
 40 שינך ולא סימית את עינך ואינך יוצא, אמר העבד משביעך אני על
 41 כך, ואמר רבו אמן, ולאחר מכן התברר שנסבע לשקר, פטור
 42 מאשם, לפי שיציאת העבד בשן ועין היא קנס.
 43 מסיימת המשנה: זה הכלל, כל המשלם על פי הודאת עצמו, והיינו
 44 בתביעת ממון, שאם היה מודה בה היה חייב לשלם, אם כפר ונשבע
 45 לשקר חייב אשם, וכל שאינו משלם על פי הודאת עצמו, והיינו
 46 בתביעת קנס, שאם אף היה מודה בה לא היה חייב לשלם, פטור
 47 מאשם.

גמרא

48 שנינו במשנה: 'חייב על דוון השבועה ועל שגגתה עם דוון הפקדון'.
 49 הגמרא מבררת האם כשהתרו בו קודם השבועה דינו שונה, או לא:
 50 רב אחא בר הונא, ורב שמואל בריה דרבה בר בר חנה, ורב יצחק
 51 בריה דרב יהודה, תנו שבועות בי רבה - למדו מסכת שבועות
 52 בבית מדרשו של רבה. פגע בהו - פגש בהם רב כהנא, אומר

1 טענו התובע, אנסת ופיתית ו-או פיתית את בתי שהיתה נערה
 2 בתולה, ותובעו תשלום קנס של חמשים כסף שחיבתו תורה, וגם דמי
 3 בושת ופגם שהם תשלומי ממון, והוא אומר לא אנסתי ולא
 4 פיתית, אמר לו התובע משביעך אני, ואמר הנתבע אמן, והתברר
 5 שנסבע לשקר, חייב אשם. רבי שמעון בן מתתיהו, כיון שאינו משלם
 6 קנס על פי הודאת עצמו, שהרי המודה בקנס פטור מלשלם, ומאחר
 7 ואף אילו היה מודה היה פטור מלשלם קנס, אין כאן כפירת ממון,
 8 ופטור. אומר לו חכמים, אף על פי שאינו משלם קנס על פי עצמו,
 9 מכל מקום הרי הוא משלם תשלומי בשת ופגם על פי עצמו, לפי
 10 שתשלומי ממון הם ולא קנס, ונמצא שיש כאן כפירת ממון, וחייב.
 11 המשנה מביאה דוגמאות נוספות של כפירות ממון או קנס שבועת
 12 הפקדון: טענו התובע 'גנבת את שורי' וחייב אתה לשלם תשלומי
 13 קרן וכפל כדון גנב, והוא אומר, לא גנבת. אמר לו התובע, משביעך
 14 אני שלא גנבת, ואמר הנתבע אמן, ולאחר מכן התברר שגנב, חייב
 15 אשם.
 16 טענו התובע שגנב את שורו, וטבחו או מכרו, והוא חייב מלבד הקרן
 17 והכפל גם תשלומי ארבעה וחמשה, ואמר הנתבע, אמנם אני מודה
 18 שגנבתי את שורך ואני חייב תשלומי קרן, אבל לא טבחתי ולא
 19 מכרתי אותו, ואני פטור מתשלומי ארבעה וחמשה, אמר לו התובע
 20 משביעך אני שלא טבחתי ומכרתי, ואמר הנתבע אמן, ולאחר מכן
 21 הודה שטבחו או מכרו, פטור מאשם, כיון שכפירתו היתה רק
 22 בתשלומי ארבעה וחמשה, שהם קנס.
 23 טענו התובע המית שורך את שורי, וחייב אתה לשלם לי דמיו, והוא
 24 הנתבע אומר, לא המית שורי את שורך ואיני חייב לך כלום, אמר
 25 לו התובע משביעך אני, ואמר הנתבע אמן, ולאחר מכן התברר
 26 שהמית, חייב קרבן, כיון שזהו חיוב ממוני, שאם היה מודה בו היה
 27 חייב לשלם. אבל אם טענו התובע המית שורך את עבדי הכנעני,
 28 וחייב אתה לשלם לי קנס של שלשים שקלים הקצובים בתורה (שמות

28 בזה, כי אמנם מאן דמתחייב קרבן שבועה בקרקע בודאי סובר פרבי
 29 אליעזר, שקרקע אינה ממועטת בפרשה זו, ואינו יכול לסבור
 30 כחכמים הממועטים קרקעות בפרשה זו, ומכל מקום מאן דפטור אינו
 31 חייב לסבור דווקא כחכמים, אלא אומר לה, בהא - בנידון זה, של
 32 קרבן שבועה, אפילו רבי אליעזר מודה שאין חייבים בו על שבועת
 33 קרקע, כיון דר'המנא אומר לגבי חיוב חומש ואשם 'או מכל אשר
 34 ישבע עליו לשקר', ויש לדרוש שחיובים אלו נאמרו 'מכל' - על חלק
 35 מכל הדברים המנויים לעיל, ולא על הכל, ומיעטה בזה התורה אף
 36 קרקעות מקרבן שבועה, הגם שאינם ממועטים מחיוב 'החייב'.
 37 הגמרא מביאה ראיה לדברי רבי יוחנן, שקרקע ממועטת מחיוב קרבן
 38 שבועה: אמר רב פפא משמיה דר'בא, מתניתין נמי דיקא - אף
 39 ממשנתנו (א) מדוייק שאין חיוב קרבן שבועה על קרקע, דקתני,
 40 אמר לו התובע 'גנבת את שורי' והוא אומר 'לא גנבת', אמר לו
 41 התובע 'משביעך אני' ואמר הנתבע 'אמן', חייב. ואילו אופן
 42 שהתובע אומר 'גנבת את עבדי' לא קתני במשנה, אף שבהמשך
 43 הביאה המשנה דוגמא של עבד, לגבי המית שורך את שורי, המית
 44 שורך את עבדי, ומאי טעמא שלגבי גניבה לא נקטה המשנה אופן
 45 של גניבת עבד, לאו - האם אין זה משום דעבד איתקש לקרקעות,
 46 ואין מביאין קרבן על כפירת שבעוד קרקעות, ומוכח כדברי רבי
 47 יוחנן, שקרקעות ממועטות מחיוב קרבן שבועה.
 48 דוחה הגמרא: אמר רב פפי משמיה דר'בא, אימא סיפא - אמור
 49 ובאר את הסיפא של משנתנו, בה נאמר כך, 'זה הכלל, כל המשלם
 50 על פי עצמו חייב, ושאינו משלם על פי עצמו פטור', ויש לברר,
 51 'זה הכלל' לאתויי מאי - מה באה המשנה לרבות בוה, לאו לאתויי
 52 - האם אין כוונתה לרבות את האופן של 'גנבת את עבדי' שאינו
 53 מפורש במשנה, ואף הוא כולל בכלל של 'המשלם על פי עצמו'
 54 שחייב.

1 'החייב', 'או מכל אשר ישבע עליו לשקר', חזר וריבה את כל
 2 ההכחות, וכיון שהפסוק ריבה, ומיעט, וריבה, ריבה הכל - כך
 3 הוא הלימוד בריבוי ומיעוט וריבוי, שהריבוי בא לרבות את הכל,
 4 ומאי ריבה - מה בא הפסוק שלפנינו לרבות, ריבה כל מילי - ריבה
 5 הפסוק כל דבר שנגזל, ומאי מיעט בכך שפירט חמשה דברים
 6 מסוימים, מיעט שטרות, שאין גופן ממון, שהרי השימוש שבהם הוא
 7 רק להוכיח מהם שהיתה הלוואה, והגזולם אינו בכלל החיוב של
 8 'החייב את הגזילה'.
 9 ממיסכה הגמרא לבאר: ור'נן, החולקים על רבי אליעזר, דרשי
 10 כללי ופרטי, וכך הם דורשים את הפסוק, 'יבקש בעמיתו' זה כללי,
 11 הכולל כל דבר, 'בפקדון או בתשומת יד או בגזל', זה פרטי,
 12 שפירטה התורה שרק בדברים אלו יש חיוב השבה, 'או מכל אשר
 13 ישבע עליו', חזר הפסוק וכלל את כל הדברים, ואופן הדרשה של
 14 'כללי ופרטי' וכללי הוא שאי אתה דן אלא בעין הפרט - אין לומדים
 15 מה'כלל' אלא דברים הדומים ל'פרט', מה 'הפרט' מפורש בפסוק
 16 שהוא דבר הממלשל וגופו ממון, ונאמר בהם חיוב השבה, כך אף
 17 כל דבר הממלשל וגופו ממון יש על הגזלן חיוב השבה, יצאו מכלל
 18 זה קרקעות, שאין ממלשל - שאי אפשר שטלטלם, וכן יצאו עבדים
 19 כנעניים, שהוקשו לקרקעות, וכן יצאו שטרות, שאף על פי שכן
 20 ממלשלין, אין גופן ממון, ועל שלשה דברים אלו אין חיוב השבה.
 21 מסיים רבי ירמיה את דבריו: ולפי זה יש לומר דמאן דמתחייב קרבן
 22 שבועה על קרקעות, סובר פרבי אליעזר, שבפרשת גזילה לא
 23 התמעטו קרקעות, וכשם שיש בהן חיוב 'החייב' כך יש בהן גם חיוב
 24 קרבן שבועה, שהרי שני חיובים אלו נאמרו באותה פרשה, ומאן
 25 דפטור מקרבן שבועה סובר פרבינן, שמיעטו קרקעות מחיוב 'החייב',
 26 והוא הדין שמיעטו מחיוב 'קרבן שבועה'.
 27 דוחה הגמרא: אומר רבי אבהו, לא - אין הכרח לומר שנחלקו